

A D A T T Á R.

BÁRÓ EÖTVÖS JÓZSEF NÉHÁNY KIADATLAN LEVELE.

— Első közlemény. —

Jó néhány évvel ezelőtt Szalay László leveleinek kiadásával foglalkozván, kutatásaim közben özv. báró Eötvös Józsefnél hat darab, férje által Szalayhoz intézett levélre akadtam. Ugyanakkor a Ráday-könyvtár Szemere-Tárában, Szemere Pál irodalmi hagyatékának gyűjteményében is találtam két levelet Eötvöstől, egyiket Szemeréhez, a másikat Kölcseyhez.

Eötvösnek aránylag nem sok levele került eddig nyilvánosságra. Összes munkái 1903. évi kiadásának XX. kötetében, amely leveleit és életrajzát tartalmazza, Voinovich Géza 101 levelet közöl, részben töredékesen. Az Irodalomtörténeti Közlemények 1929. évi 4. és 1930. évi 1. füzetében pedig Morvay Győző közölt Eötvösnek fiához, Lorándhoz intézett levelei közül 28 darabot azon másolatok nyomán, amelyeket még 1902-ben készített az eredeti levelekről, jóval azok elveszte előtt. A Voinovich által közölt levelek között egy sincs Szalay Lászlóhoz szóló; ezeknek, sajnos, nyomukveszett, ahogy azt Voinovich a levelekhez tartozó jegyzetek bevezetőjében megemlíti — de nem akad közöttük Szemeréhez és Kölcseyhez intézett sem.

Ezért közre kívántam adni e nyolc levelet; a közlés azonban akoriban bizonyos okoknál fogva nehézségekbe ütközött, — s így csak másolatokat vettem róluk. A felmerült akadályok immár elhárultak; közben azonban Eötvös Józsefné és fia, Loránd, is meghalván, Eötvös Loránd leányainak szives engedélye alapján alább közlöm e leveleket, megemlítvén, hogy még nem sikerült tisztáznom, vajjon Eötvösné és Eötvös Loránd halála után e levelek eredetije nem semmisítették-e meg vagy jelenleg a család mely tagjánál őriztetnek.

Eötvöst és Szalayt, mondhatni, gyermekkorban kezdődött barátság fűzte egymáshoz, hiszen mindketten 13 évesek voltak csak, midőn megismerkedtek — és e barátságuk változatlan maradt, mind bensőségesebbé vált, egész életükön át. Hogy mily igaz és mély volt e barátság, elénk tárja Eötvösnek Szalayról az Akadémiának 1865. dec. 11.-i ünnepélyes közülésén mondott, mesterien felépített emlékbeszéde, — nem különben a Kisfaludy-Társaság nagygyűlésén — 1865 február 6.-án — mondott elnöki megnyitó beszédének az előző évben elhunyt

fiókat búcsúztató része, amelyben Szalayról csak néhány szóval,¹ de annál szívhezszólobban emlékezik meg. E barátságról tanuskodnak egyes helyek külön naplójegyzeteiben is, amelyeket 1941-ben adott ki Lukinich Imre a M. T. Akadémia megbízásából. Az alább közlendő hat levél e barátságuk újabb írott bizonyítéka s így e szempontból is becsesek.

Szalay révén ismerkedett meg Eötvös Szemere Pállal, irodalmunk lelkes művelőjével, a magyar szonett megteremtőjével és Kölcsey Ferencsel is. Az utóbbival Pozsonyban, midőn ez az országgyűlésen vett részt, gyakrabban találkozott.

Az itt közölt levelek az 1831—1836. évekből valók, midőn tehát Eötvös is, Szalay is 18—22 éves fiatalemberek voltak. Ezt tekintetbe kell vennünk a levelek olvasásánál, úgyszintén a romantikus kort is, amelyben irattak, amikor is a nekünk már túlzottan édeskés irány volt virágjában és divatozott főként az ifjak között. A levelek szerkezete, helyesírása kissé pongyola; azonban — nehogy közvetlenségükből veszítsenek — ezen, valamint az írásjeleken is, csak ott változtattam ill. helyesbítettem, ahol ez az érthetőség és az olvashatóság érdekében szükségesnek látszott.

Az egyes levelekre vonatkozóan a következőket kívánom megemlíteni:

A 2. sz. levélben Eötvös üdvözli Szalayt *Bimbók* című, neki ajánlott költeménygyűjteménye megjelenése alkalmából. A baráti érzelmek sugallta superlativusokban dicséri a költeményeket s buzdítja Szalayt továbbiak írására; majd barátságukról is költői képekben emlékezik meg.

Igen közvetlen a 3. számú levél, amelyben az először a nyilvánosság elé lépő színműíró sokféle aggodalma tükröződik. Egy eddig ismeretlen kis részletet tudunk meg e levélből, — azt, hogy az ifjú Eötvös írói felléptével szemben anyja eleinte bizonyos idegenkedéssel viseltetett, tartván attól, hogy a kritikusok a család nevét esetleg meghurcolják.

E levélből válik nyilvánvalóvá az is, hogy a „barát”, akinek a *Házasulók* (levelében még: a *Házasodók*) ajánlva volt: Szalay László. Irodalomtörténeti szempontból egyébként az itt közölt összes leveleknek bizonyos becsük van, minthogy betekintést engednek Eötvös ifjúkori munkásságába; látjuk, mily lelkesedéssel, törhetetlen munkakedvvel írja költeményeit, színműveit, regényeit, jogos önbizalommal irván barátjának: „... csak életet, erőt adjon az ég, s nem futom át pályámat nyomtalanúl!”

¹ E szavak a következők:

„S végre ő, kit nem nevezhetek megindulás nélkül, s kit nem szükséges megneveznem, mert tudjuk mindannyian, hogy multunk és jövőnkben egyaránt szegényebbé váltunk ez egy férfiú halála által, ki munkáiban nemzetünk egykori nagyságát, életében azon erényeket mutatta fel az ifjú nemzedéknek, melyek minden nemzeti nagyság feltételei.”

Érdekes, ha talán nem is egészen új adatokat szolgáltatnak e levelek ifjúkori műveinek, főleg a *Bosszú* és a *Házasulók* keletkezéséhez; megtudunk egyetmást néhány előttünk ismeretlen művére, illetőleg terveire vonatkozóan is.

A levelek közül talán az 5. számú a legérdekesebb, mert ennek alapján megállapítható, hogy Szemere *Aurorájának* 1835. évi kötetében *A megfagyott gyermekek* kívül több oly mű jelent meg, amelyek szerzője a levél szerint Eötvös. Ezek: a *Panaszok*, *Méreg* és *Szerelem* c. költemények és az *Álom* c. kötetlen formában írt látomás. Az utóbbinak mind irálya, mind alapgondolata és egész felépítése reá vallanak Eötvösre. Ehhez járul még, hogy a mű rövid vázlatát is közli Szalayval. Bizonyosra vehető tehát, hogy az *Álom* Eötvös műve. A költeményeknél Eötvös szerzőségét már nem lehet határozottsággal állítani, mert hangban is, formában is elűtnek Eötvösnek komoly, sokszor borongós hangulatú költeményeitől. Ezekben a kissé édeskés költeményekben inkább talán valamely akkor divatos ismertebb idegen nyelvű (esetleg német) költemény szabad fordítását kellene látnunk;² lehetséges, hogy a levélben ezért nem jelölte meg Eötvös a költemények eredetijét s ezért nem vette fel költeményeinek még életében (1858 és 1869-ben) megjelent gyűjteményébe. Az *Aurora*-ban az összes cikkek, költemények névtelenül jelentek meg; e körülmény tehát nem bizonyít sem Eötvös szerzősége ellen, sem mellette. De talán az is felhozható volna mellette, bár érvnek nem az, hogy a kérdéses három költemény az Évkönyvben közvellenül az *Álom* és a *Megfagyott gyermekek* után következik. Végül még valami, amiből arra lehet következtetni, hogy Eötvös művével, legalább is fordításával van dolgunk, Szemere Bertalannak Vattán 1835. jan. 5-én kelt levele Szemere Pálhoz (eredetije a Szemere-Tár 14. köt. III. sz. a.), amelyben a kapott *Aurorát* köszönve és annak tartalmát bírálgatva így ír: „A *Violakoszorú* fordított, azt tudom, a többit eredetinek hiszem. Gyönyörű parányiságok. *Méreg* és *Szerelem* is szépek, de mennyivel szebbek *Viráginhoz* és *Verseyemlékek*. Miért csak néhány darabnak átvételét engedte meg Eötvös, talán a' más *Aurorához* szít?” — Mindezekért az *Álom* és a három költeményt a levelek után szintén közlöm abban az alakban, ahogyan azok az *Aurora*-ban megjelentek.

A három utolsó levélből, amelyeket Szemeréhez, Szalayhoz és Kölcsyhez intézett, látjuk, hogy Eötvöst elhunyt barátjának, báró Palocsay Tivadarnak, irodalmi hagyatéka köti le. Lelkesedéssel lát hozzá barátja német költeményeinek magyarra való áttűtetéséhez és e munkában való segítségre kéri fel Szalayt és Szemerét. Palocsay költeményeinek német nyelvű kiadása 1837-ben megjelent; a magyar fordítások közül azonban csak Kölcsy fordításait ismerjük; sem Eötvös, sem Szemere fordításait, — ha ugyan létrejöttek — fellelni eddig nem sikerült.

² Sem Mirza Schaffynak, sem Eötvös barátjának, br. Palocsay Tivadarnak, német nyelvű költeményei között oly költeményeket, amelyek e fordítások eredetije lehetnének, nem találtam.

1. Szalay Lászlóhoz.³

Kivül:

de Wienne

A Monsieur

Monsieur Ladislas de Szalay

à Pesth

Abzugeben im Ungerschmiedischen
Hause in der Handgasse im 2. Stock.

Levélszöveg:

10.-ik Septemberben.⁴

Kedves Laczim!

Éppen most vevém barátságos leveledet. Kazinczy haláláról⁵ tudósítasz, és köszönöm, hogy te is bizonyítád. Vigasztalás voltak nékem soraid, mert láttam belőlök, hogy a kedves elhúnt lelke téged is áthatott s hogy gyáva könyvek nem lesznek az elhúnt egyetlen jutalma, hanem hogy kezét fogsz majdan te is, a' nagy építmény elvégzésére, melyet ő kezdett. Nemzetiség volt hosszú élte nagy feladása a menyire lehetett, s ezt betölté. Egyes borostyán ágakat szedett és haldokló kézzel nekünk adta kezünkbe, hogy mi fűzzük koszorúvá; szent kötelességünk ez most és reménylem, mindenik olly buzgósággal igyekszik mind én.

Ami drámámat⁶ illeti, igen örvendek, hogy az egészt olly barátságosan fogod fel. Te mindent a' barátság kristályján nézed a' mit én írok, azért tetszik olly ragyogó, olly világosnak; de ne bánd, boldogabb vagy e csalatkozás által, mint sok számtalan az igazság által. Én eddig csak aphorismusokat, egyes monologokat, 's a többit írok, mint elő dolgozásokat drámához; egynéhányat közlök.

Leila (virágokat szed). Monológ:⁷ Békébe fekszik keblünkben a' sziv, virágcsirához, mely földben rejtezik hasonló; egy kised szerelem virágot hajta, az őszi szellő lengi át; eltört a virág 's vele a rejtett sziv Együvé fonlak titeket virágok, testvérnél testvér illat lengedez; így valék én és kedvesim közt, elragadtak honnomból; kedveltek ti haltok más éghajlatt alatt, mi csak hervadhatunk. (Egy könyvet lát a virágban), mások közt ezt mondja: Szívünkben gyémánt rejtezik, mint a csep a rózsában, felénk ragyog egyetlen földi örömrünk, — fájdalom gyötör kincsünkhöz folyamodunk, 's im egy köny vala.

E földön sok virág találkozik, de csak gyermeki lélek találja fel.

Fájdalmink vége távol nincs már, Foly könyünk árja 's tőlök átásva
A gyenge ember sziv csak hamar elreped.

³ Eredetije özv. br. Eötvös Józsefné tulajdonában volt.

⁴ Szalay László kézeírásával kiegészítve: „1831.”

⁵ Kazinczy Ferenc 1831. aug. 23-án halt meg.

⁶ Valószínűleg a *Bosszú*, amely először 1834-ben jelent meg külön kötetben, Trattner—Károlyi kiadásában Pesten.

⁷ *Leila* monológja, amellyel a *Bosszú* c. szomorújáték kezdődik, a végleges kidolgozásban erősen megváltozott.

Illy dolgozásokkal töltöm én napjaimat, de mivel illy munkát nem mindég folytathatok, románomon dolgozom András idejéből,⁸ mellynek skiczét ösméred; ez olly munka, melly hamar folyik s mellyet jövő Juniusik elvégezni reménylek. Meddig forr bennem majd a Tragoedia én nem tudom, de Husvétig kész lesz az is, mert annyit talán az országban nem dolgozik senki, mint én most.

E levél valoban olly lankadságú, mint még keveset irtam, de gondold csak, az egész tegnapi napot Badenba töltém nagy hegyeken másztam fel 's alá, ruínak között andalogtam, ábrándoztam mindaddig, míg lelkem lankadtabb nem volt testemnél — felmentem egy ó vár-toronyba 's midőn lefeküdnék, hogy a' gyönyörű tájt könnyebben nézhessem, elszunyadék; de egyszer (nem tudom mit álmodék) ütéseket (érezék) nemes hátamon 's hasamon. Bosszút lehelve nyitom fel szememet és im a garadícson hemperegtem le, és feltört testel érzém, melly fájdalmas 'ha magasunkból a' mély kemény földre esünk le. A helyre hol leestem, egy kivájt köbe, e lapidarét tettem: Bámulva nézünk fel a hajdan magas építményire, elefejtvén, hogy termékenyebb a' mi sikunk; hogy, ha halkan is, bizonyosabban viz fel nemesebb magasra. Az egész étzakán által három óráig reggel irtam, most alig mozdulhatok 's kívánom emlékezzél sokszor

Barátodról Eötvösről.

Irok parentatiot Kazinczire, kérdezd meg Szemerét felveszi e ha jó Muzarionjába?⁹

2. Szalay Lászlóhoz.¹⁰

Levélszöveg:

Jun. 24-én.¹¹

Kedves Laczim!

Hozzám jutott mint leveled, mint Munkád;¹² fogad köszönetemet mindkettőért és e rövid recensiot, melly nem csak szívnek, hanem fejnek is criticája és azért hihető. A gyermekkorban véli számtalan találni élte tavaszát, de nem igaz; rideg tél a gyermek kor, csillogó hófúvatok, fagyos ezüst fák díszei; jégboríték fed minden érzeményt, 's csak kevés meleg forrás ad életet az egész vidéknek és ezek a for-

⁸ Eötvös e regényét nem ismerjük; nyomtatásban nem jelent meg, valószínű, hogy be sem fejezte.

⁹ Szemere *Muzarion*-ának IV. kötete, amellyel e folyóirat megakadt, 1829-ben jelent meg. Az Új folyam I. (egyetlen) „füzete” 1833-ban került ki a sajtó alól. Ebben, a 376. oldalon Kőlcseynek *Kazinczyról* mondott emlékbeszéde van közölve. Eötvösnek csak azt az emlékbeszédét ismerjük Kazinczyról, amelyet 1859. okt. 27-én tartott a M. Tud. Akadémia Kazinczy-ünnepélyén.

¹⁰ Eredetije özv. br. Eötvös Józsefné tulajdonában volt.

¹¹ Szalay László kezeírásával kiegészítve: „1832.”

¹² E munka Szalay ifjúkori szárnypróbálgatása a költészet terén; *Bimbók* címmel jelent meg és amint az 1832. máj. 26-án keltezett előszavából kitűnik, e kiadás az 1831. évinek bővítése; ajánlás gyanánt ez áll: „vácárosnaményi báró Eötvös József barátomnak.”

rások nem éppen a legboldogabb helyek; könyvek csak hó...¹³ virágokká egyesülnek, azért boldogítanak még. Mind emellet a gyermek-ség még is legboldogabb szakasza életünknek, mert egész, és mert csak a dualismus fáj. — Mint télből nyárra sáros az átmenet 's kietlen, úgy az életben az ifjusághoz is teli könnyekkel az átmenet; de ha elmúlt akkor terül tavasz körülünk mert a mígért ifju férfi már. E korban léptél be,¹⁴ fogadd üdvözetemet. Bimoid mint egyes ibolyák tüntek fel előttem, most egészé váltak; légy üdvözölve jo barátom, ki e virányokat teremtéd. Ösmérsz és hízelkedőnek reménylem nem fogsz tartani, ha azt mondom, hogy lyrához honnunkban hozzád hasonló talentum nincsen, mert ki illy sorokat ír:

Fáj s miként fáj elfonnyadni
Ifjú ágakon¹⁵

vağy:

Szív virága csendes éjben
Csillag fénynek nyilik fel¹⁶

vağy:

Lám a köny mely tükörében
Eget földet vissza ad
És mely tisztán és szeliden
Llánkám arczán végig görren
Multnak félyli sugarát¹⁷

az költő, 's bár mit mondjon is a sokasság. De mind e' mellett nagy hibád vagyon, és az abban ál, hogy lelked ezerszer többet költ, mint kezded ír, 's hogy az evangelium szerint elásod talentumodat. Nincs veszedelmesebb tunyaság annál, mely munkálkodik, s ne nehesztelj, ez a te fővétked. Szived, eszed, szüntelen legmagassabb munkálatokkal foglalatoskodik; de productionra nem adsz magadnak erőt 's impulsust; van egy rózsa-nem, mely soha fel nem nyilik, mert fellette eltelt, ön magában enyészik; majd nem ehhez hasonlitasz te is; szakits ki inkább néhány, bár mely szép levélt, 's virúlj fel egyész szépségedben. Jól tudom nemes minden érzeményed, de némely felette gyengéd 's azért gyengéséggé vál; eddig szivem polgárja valál, légy a világ polgára most; jó vağy, légy boldog is. És e magas czélt elérheted; csak akarjál, mint férfi, az az munkálkoldj eszűnet nélkül. Eddig a kemény valóság ábrándá vált fejedben és boldogtalan valál; emeld fel a valósághoz az ábrándjaidat 's örülni fogsz. Tanácsom ez: Fogjál

¹³ Itt egy olvashatatlan szó áll.

¹⁴ Szalay László 1813. ápr. 18-án született; e levél keltekor tehát. úgy mint Eötvös is, 20-ik évében volt.

¹⁵ Idézet a *Bimbók*-ból. A *Visznláng* c. költemény 2. versszakának 7—8 sora.

¹⁶ U. o. — A *Válasz* 3. versszakaszának 4—5 sora.

¹⁷ U. o. — U. a. — 6. versszak.

nagyobb lyrai munkához; arra int geniuszod, arra intlek én; bár fájdalom legyen is a tárgy, boldog leszel általa, mert egészen tiéd lessz. — De látom a helyett, hogy mivedet critisáltam volna, téged tépázalak, de mindegy, te és bimoid egy személy vagytok, és had szidjalak edjüt. Még egy vétkek követél, de azt neked én bizonyára elengedem, tudniillik felette sokat dicsérsz; én jól tudom, hogy szeretsz, 's hogy mint barátodat, magasztalható is, de nyomtatott munkában nem kelle ezt tenned. Én értelek, nekem szól minden dal, én vagyok unisonod tercze, 's mi edj accordot teszünk edjüt; de nem úgy van a sokasággal, ők a szeretet 's a hízelkedés szózatit nem különböztetik, 's bizonyára fére fognak érteni. A mit nékem magas egek küzdés díjjal nyujtanak, azt te tudod, de zárd kebledbe, mert a virágszira elenyész, ha időnte világra teszed ki; így van sok emberi tehetséggel is: számtalan lett már semmivé, mert sok ember kapcsolta rá reményeit. Kérlek szeress, de ne dicséj többé.

Egy éve már, hogy itt Bécsben hontalan tengődöm, itt létemnek most vége van, ma éjszaka Carlsbadba megyek, 's vese fájdalmimból kiépülve térek annyavárosomba vissza; fogadd nyilt karokkal barátodat 's légy bizonyos arról, hogy hozzád közel marad, bár merre vezesse is a sors

Eötvös

Felelj mentül elébb. Adresse: Eötvös Karlsbad Post restant. Minden héten két levelet várok, te bizonyára egyet veszel minden héten. August.ba meglátjuk egymást.

3. Szalay Lászlóhoz.¹⁸

Levélszöveg:

Kedves Laccim!¹⁹

Reszkető kézzel írom e sorokat, fellépő authornak annyi a baja, mint a lelépőnek. — Anyám kívánsága 's kérése nékem mindegy szent 's azért azt most is telyesíteni kívánom. A vigjáték kiadása eránt ellenvetése nincs, csak a' név egész kiírása ellen protestál; végre ebben edjeztünk: *B. E. J.*, 's gondod lesz, barátságodra bízom, hogy a czimre más ne irasson. Ösmérem ellenvetésedet, melyre mást nem felelhetek mind, hogy nem csak jo autor, hanem jo gyermek is vagyok; anyám csak attól fél, hogy *nagy becses nemes vitézlő nagyságos 's méltóságos* nevem Bajza ur Recensioi által nagyon kisebbbítettne; s szivessen egedek kérésinek.

A Tituluson kimarad Vigjáték, 's csak a' *Házasodok* iratik; mert hogy mivem a Poetica, vagy inkább a Comoedia theoraiával öszveüt-közik telyessen átlátom; ha a Czimen más nem ál mint a *Házasodok*, akkor Recensenseim azt a Comoedia hibaiért nem csúfolhatják, más-kép én mint másod *Xenophon* a Satira sánczai megé vonúlok. A Mot-

¹⁸ Eredetije özv. br. Eötvös Józsefné tulajdonában volt.

¹⁹ A kelt helyén Szalay László kezeirásával: „Pozsony 1833.”

toval megelégszem, a stylussal és orthographiával éppen nem, azért kérlek, potoly, törülj, változtas kényed szerént. Legföképe a mi a nyelvet illeti légy szorós 's kegyetlen, mert félek az Akadémia parokaitól; ha szeretsz korrigálj.

Minek utánna Czimjén nevetem ki nem mondhatom a dedicatiót is csak így tetesd belé *Barátomnak*²⁰... semmi más. Nem dedicatiohoz való. Te tudod, hogy néked szól, a többiek, kik ösmérnek értik, 's ha gyenge ügyekezetiemet honnosim megjutalmazták, edjüt lépünk ki homályunkból, 's kik edjüt lapangtunk, edjüt tündöklünk majdan. — Ha pedig ez nem történik, akkor nevetlenségünk nekünk oly jó, mind Hadiknek az, hogy jóságáa nincs, mert így adosságait nem kell füzetnie. — Így hát: (Titulus) A Házasodok²¹ írta B. E. J.; (Dedicatio) Barátomnak; (Kérésém) Korrigály.

A nyomtatásról. Formátumra 's betűkre nézve legyen Himfynek uj kiadása a model, külömböző papiroson.²² — — — — —

barátod:

Eötvös

Tedd belé ezt is a titulushoz: a 2. s 3. felvonás 5 holnappal később, edj fordóben.

Az expositio, mint sokan mondják, homályos; ösméred tervemet, ha lehet, 's szeretsz és szükséges clarificáld. Bezerédy²³ csokol, írjal néki, most bírálja Vigjátékomat ön szobámban. Irjál mindjárt.

Barátomnak Szalay Lászlónak.

4. Szalay Lászlóhoz.²⁴

Kivül:

A Monsieur

Ladislav de Szalay Avocat

à Pesth

en Hongrie

Levélszöveg:

Tuczing mai 24²⁵

Kedves Barátom!

Kérlek írjal már egyszer! vagy talán beteg vagy? mert másképe

²⁰ E szó után még ez áll: „L-nek. Te vagy az ki...” de Eötvös e szavakat törölte. — A „barát” tehát, akinek a vigjátékot ajánlta volt, Szalay László.

²¹ Először 1833-ban jelent meg Hartleben Konrád Adolfnál e címmel és evvel az ajánlással; másodszer Eötvös munkáinak 1903. évi összkiadásában (XVIII. kötet 79. és köv. oldalak).

²² Ezután a honorárium egy részéből egyes apró tartozások kiengyelítésére kéri barátját.

²³ Bezerédi László (1813—1871.) György és Szegedy Antónia fia, az 1861-i és későbbi országgyűléseken képviselő, Eötvösnek és különösen Szalaynak igen jó barátja volt.

²⁴ Eredetije özv. br. Eötvös Józsefné tulajdonában volt.

²⁵ Szalay László kezeirásával kiegészítve: „1834.” — A borítékol-

hihetetlen, hogy enyi ideig semmi híradet nem vevém. Itt ily mesze hazámtól, minden szo menyei melodia, mely utánam szál, főkép, ha töled jön. Kérlek irjal! — Itt falun egész napomat a musák szolgálatjának szentelem; Románom halad, 's Atillámra²⁶ is már nagy előkészületek történnék, néhány kisebb poeticus darabot nem is említve. Szemere meg fog velem elégedni; ha még egy Musariont ir, 10 anyi aphorismust adhatok Bajza ur nagy megelégedésére, mert a Román irás alatt, ha néha 2 használok, mindég 10 ujjat csinálok. Lehetetlen mind egy pár kötetbe belétönni; így tehát, a mi marad Szemere Úr javára szolgáland, mert öt elveszni hagyni gyáva aláalóság volna.²⁷ Kazinczi gyujtá fel bennünk az első lángokat, barátjait melegíteni velek, első szent kötelességünk, és ha élek én telyesíteni fogom. — Atila a mint már tudod sokaktól intetik hogy hazájában maradjon mire ő így felel a Hunnak

Csak egy hazája van 's az a dicsőség, a fővezérek eszt ismétlik 's később a nép 's evvel az előjátéknak vege van. — Szomorú Játékkal²⁸ mi történt?

Ha irsz, csak Münchenbe irj.

Eötvös

Közli: báró SZALAY GÁBOR.

VADNAY KÁROLY LEVELESTÁRÁBÓL.

(Második, befejező közlemény.)

Szász Károly levele Vadnay Károlyhoz.

Kedves druzsám!

Pesten találkozásunkkor elfeledtem egy dolgot, mely pedig igen szivemen feküdt. Másnap meg akartalak látogatni, de feleségemtől kapott levél következtében (egyik kis lányunk beteg levén) haza kelle jönöm s így e levélben adom elé kérésemet.

Talán tudod hogy testvér öcséim egyike, előbb tengerésztsizt, azután megbukott Garibaldista, Aspromente után hazatérve, jelenleg Kólosvárt holmi kis tűzkármentőtársasági irnokságon tengődik. Igen képzett, irodalmilag művelt fiu, ki — a mellett hogy francia, angol, olasz és német nyelven jól ért s az angolon kívül meglehetősen ir is, — magyarul igen jól ir. Ő fordította pl. a Hóembert Sandtól, mely a

dalon „München 28. Mai” szövegű postabélyegző látható. — Tutzing Bajorországban a starhembergi tó partján fekszik. Eötvös itt Júlia nővérénél, férjezett gr. Vieregg Károlynénál volt látogatóban.

²⁶ Eötvös e művéről egyebet, mint amit ebben és a következő levélben róla ir, nem tudunk.

²⁷ Ez a célzás valószínűleg az akkor folyt Aurora-perre vonatkozik, amelyben Bajza és Szemere Pál állottak egymással szemben, mind-egyikük magának igényelvén a jogot Kisfaludy *Aurorájának* folytatására. 1834-ben és 1835-ben tényleg kétféle *Aurora* jelent meg, Bajzáé Kiliánnál, Szemeréé Trattner—Károlynál.

²⁸ A *Bosszú*. — L. az 1. levélhez tartozó 6.-ik jegyzetet.